

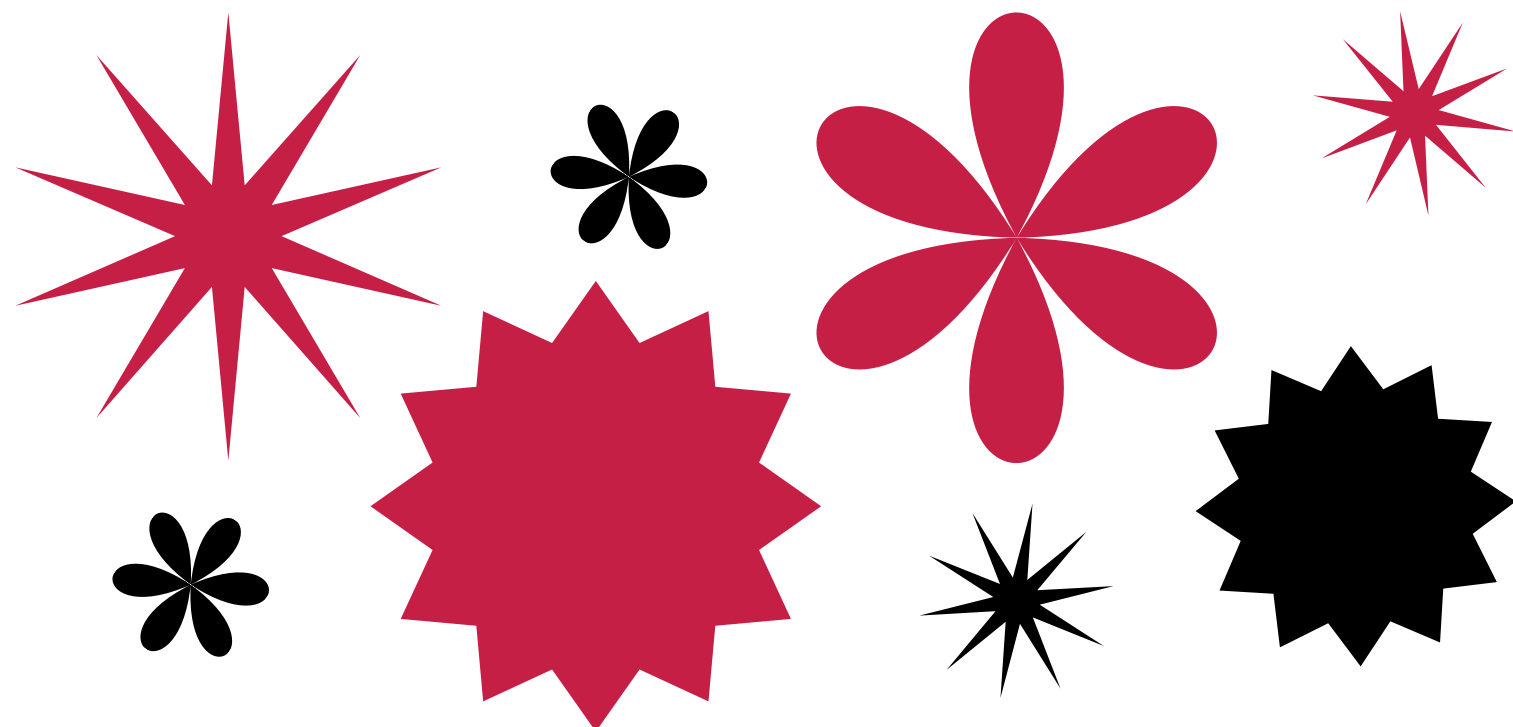

SŁOWO MA ZNACZENIE

OBALAMY STEREOTYPY

SCENARIUSZ WARSZTATU

przygotowanie: Natalia Kalisz
oprawa graficzna "Słowo Ma Znaczenie": Jakub Juszcak

NA START!

Czas trwania warsztatu: 90 minut

Grupa docelowa: Młodzież w wieku licealnym.

Liczba osób w grupie nie powinna przekraczać 30.

1

CELE WARSZTATU

- uświadomienie, czym są oraz jak powstają stereotypy
- uwrażliwienie na negatywny wpływ stereotypów na postrzeganie siebie oraz innych
- wskazanie, w jaki sposób stereotypy wpływają na sposób myślenia o świecie i rzeczywistości społecznej
- wyposażenie w praktyczną wiedzę na temat wykrywania i przeciwdziałania stereotypom
- zdefiniowanie różnorodności przez pryzmat potencjału i korzyści
- zwiększenie kompetencji osobistych takich jak: refleksyjność, uznanie prawa do odmienności, zrozumienie perspektywy drugiego człowieka, uwzględnianie potrzeb i oczekiwań innych osób
- promocja postaw opartych na empatii, szacunku, otwartości

2

POTRZEBNE NARZĘDZIA

- przestrzeń, która pozwoli na swobodną pracę w grupach
- dostęp do tablicy multimedialnej/rzutnika oraz komputera w celu wyświetlenia fotografii oraz ewentualnej prezentacji
- flipchart/tablica do przeprowadzenia burzy mózgów
- wydrukowane materiały do pracy w grupach
- kartki, na których osoby uczestniczące będą mogły zapisywać swoje przemyślenia przy pracy w grupach kilkanaście długopisów do pracy w grupach

Dodatkowe uwagi:

Scenariusz niniejszego warsztatu tworzy uzupełniające się treści wraz ze scenariuszem "Słowa mają moc". Sugerujemy, żeby ten został przeprowadzony jako pierwszy z nich. Oba warsztaty można przeprowadzić również niezależnie od siebie.

Powitanie (6 minut)

- Przedstawienie się (jeśli osoby uczestniczące nie znają osoby prowadzącej warsztat)
- Krótkie nakreślenie czego będzie dotyczyć warsztat i dlaczego ta tematyka jest ważna.
- Podczas dzisiejszego spotkania porozmawiamy o **stereotypach** – czyli o tym, jak czasem zbyt szybko oceniamy innych ludzi tylko dlatego, że wyglądają w określony sposób, pochodzą z jakiegoś miejsca albo lubią coś innego niż my. Zastanowimy się, **skąd biorą się takie przekonania, czy zawsze są prawdziwe, i co możemy zrobić, żeby nie dać się im zwieść**. Ta tematyka jest bardzo ważna, ponieważ stereotypy wpływają na to, **jak myślimy o innych i jak ich traktujemy**. Czasem mogą prowadzić do **niesprawiedliwości, wykluczenia albo przykrych sytuacji**. Ucząc się je rozpoznawać, możemy **lepiej rozumieć ludzi wokół nas, być bardziej otwarci, życzliwi i empatyczni**.
- Ustalenie zasad obowiązujących w grupie, dzięki którym Wasza współpraca będzie przebiegać w komfortowej atmosferze. Do zasad stosują się nie tylko osoby uczestniczące, ale także osoba prowadząca.

Zasady

1. Komunikat Ja – mówimy ze swojej perspektywy, nie zakładamy, że wszyscy mają tak samo jak my, nie narzucamy innym naszej perspektywy.
2. Emocje są okej – mamy prawo wyrażać wszystkie emocje, jakie się w nas pojawiają tak, by respektować granice swoje i innych.
3. 1 osoba, 1 temat, 1 moment – mówi jedna osoba, w jednym momencie, na jeden temat.
4. Szacunek co do swoich granic – respektujemy granice innych i jasno komunikujemy swoje.
5. To co pojawia się tutaj, zostaje tutaj – jeśli ktoś zdecyduje się podzielić swoim doświadczeniem, respektujemy to, nie wynosząc tych informacji poza ten warsztat.

Ćwiczenie: Burza mózgów (10 minut)

Cel ćwiczenia: pobudzenie grupy do dalszej wspólnej pracy oraz odniesienie się do odpowiedzi podczas części teoretycznej.

Osoba prowadząca zwraca się z pytaniem do grupy: czym dla Was jest różnorodność? Jak ją rozumiecie?

Ćwiczenie polega na luźnej pogadance z grupą. Najciekawsze odpowiedzi można zapisać w widocznym miejscu.

Część teoretyczna: Różnorodność (10 minut)

W tej części osoba prowadząca wyjaśnia na czym polega różnorodność, podaje wymiary różnorodności, definiuje tożsamość wtórną i pierwotną.

Każdy z nas jest inny - mamy różne zainteresowania, wygląd, zwyczaje, pomysły i doświadczenia. Właśnie to nazywamy **różnorodnością**. Dzięki niej świat jest ciekawszy - bo każdy wnosi coś wyjątkowego.

Nasze doświadczenia, przekonania, emocje i historie to jak książki na półkach ogromnej biblioteki. Każdy z nas ma inną kolekcję – jedni więcej tomów o rodzinie, inni o walce z przeciwnościami, jeszcze inni o odkrywaniu siebie.

Różnorodność to uznanie, że każda z tych „książek” ma swoją wartość i coś, z czego inni mogą się nauczyć. Kiedy słuchamy innych, to jakbyśmy sięgali po nowy tytuł, który poszerza nasze spojrzenie na świat.

Różnorodność jest więc **wartością**, a nie problemem. Dzięki niej możemy tworzyć **silniejsze, bardziej kreatywne i życzliwe grupy** – bo każda książka w bibliotece wnosi coś ciekawego, coś czego nie mają inne książki.

Wszystkie te cechy, które są zapisane na stronach naszej książki, to nasza tożsamość, którą możemy podzielić na wtórną i pierwotną.

Tożsamość pierwotna to zbiór cech, które są od nas niezależne - rodzimy się z nimi. Może to być np. nasza narodowość, kolor skóry.

Tożsamość wtórna to wszystkie te cechy, które wynikają z naszych decyzji i możemy je zmienić, np. wykonywany zawód, miejsce zamieszkania i inne. To, że możemy je zmienić nie zawsze oznacza, że jest to łatwe!

Ćwiczenie: Stereotypy (12 minut)

Celem tego ćwiczenia jest wywołanie refleksji wśród osób uczestniczących, z jaką łatwością możemy przypisać pewne cechy osobom, których nawet nie znamy. Jest to wstęp do dalszej części, w której osoba prowadząca opowie o stereotypach.

Potrzebne narzędzia: rzutnik, długopisy, małe karteczki

Osoba prowadząca rozdaje małe karteczki. Następnie wyświetla serię 4 grafik (znajdują się na końcu scenariusza w załącznikach). Przy każdej fotografii osoba prowadząca zatrzymuje się na minutę. W tym czasie osoby uczestniczące mają za zadanie dopisać 3 pierwsze skojarzenia określić do osoby przedstawionej na grafice. UWAGA: mogą pojawić się tutaj określenia uznane za obraźliwe.

Na koniec wracamy do każdej z fotografii a osoby uczestniczące dzielą się tym, co zapisały na kartkach.

Pytania do zadania grupie w celu podsumowania ćwiczenia:

- Zadanie było łatwe czy trudne? Dlaczego?
- Skąd wzięły się Wasze odpowiedzi? Jak na nie wpadliście?

Część teoretyczna: Stereotyp (10 minut)

W tej części osoba prowadząca definiuje pojęcie stereotypu, wskazuje na mechanizmy powstawania stereotypów, w jaki sposób wpływa na postrzeganie siebie i świata.

Stereotyp to uproszczony i często nieprawdziwy obraz lub przekonanie na temat określonej grupy ludzi.

Powstaje, gdy oceniamy wszystkich członków danej grupy na podstawie kilku cech, które często są oparte na uprzedzeniach lub powierzchownych obserwacjach. Jest to uproszczenie otaczającego nas świata i jego złożoności. Łatwiej jest nam uznać, że kobiety są mniej zainteresowane naukami ścisłymi od mężczyzn, ponieważ nie musimy zaprzętać sobie głowy rozważaniem przy każdej napotkanej kobiecie czy woli język polski czy matematykę. Mimo, że wygodnie jest nam interpretować ludzi zgodnie ze stereotypami, to często są one krzywdzące dla poszczególnych grup, ponieważ przestajemy traktować je jako indywidualne, niezależne jednostki, a interpretujemy jej członków jako jednolitą całość.

Stereotypy często powstają na bazie niewiedzy i braku kontaktu z określoną grupą społeczną, kiedy bazujemy swoje przekonania na opiniach powielanych przez nasze otoczenie. Czasem wynikają również ze strachu przed odmiennością. Niekiedy zdarza się tak, że mamy negatywne doświadczenia z osobą reprezentującą daną grupę i nasze przemyślenia na temat tej konkretnej osoby zaczynamy przenosić na wszystkie osoby które do niej przynależą. Przykład: Kolega o rudych włosach kiedyś rozpowiedział niemiłe plotki na mój temat i od teraz uważam, że wszyscy rudzi to plotkarze.

Stereotypy mogą dotyczyć różnych cech, takich jak narodowość, płeć, wiek, zawód czy wygląd.

Stereotypy mogą prowadzić do niesprawiedliwego traktowania innych osób, ponieważ sprawiają, że oceniamy je na podstawie fałszywych przekonań, zamiast poznawać je jako jednostki. Dlatego ważne jest, by być świadomym istnienia stereotypów i unikać ich w codziennym życiu.

Ćwiczenie: Step into someone's shoes (25 minut)

Cel:

- Uświadomienie, jak **stereotypy i uprzedzenia** wpływają na codzienne życie ludzi.
- Rozwijanie **empatii** i umiejętności spojrzenia na świat z perspektywy innej osoby.
- Refleksja nad **uprzywilejowaniem** i **nierównościami społecznymi**.

Potrzebne narzędzia: karteczki z opisami postaci

Krok I - wprowadzenie: Polecenie, które osoba prowadząca mówi do grupy:

Zastanowimy się, jak to jest być kimś, kogo ludzie oceniają nie za to, kim naprawdę jest, ale za to, **jak wygląda, skąd pochodzi, kogo kocha, jakie ma poglądy** czy **ile ma pieniędzy?**

Spróbujemy wejść w czyjeś buty i zobaczyć świat z innego miejsca – dosłownie i w przenośni.

Krok II - maksymalnie 10 chętnych osób uczestniczących losuje swoją rolę, której nikomu nie ujawnia. Opis ról znajduje się na końcu scenariusza w załącznikach.

Krok III - grupa, która wylosowała role ustawia się na końcu sali, lub korytarza w jednej linii. Pozostałe osoby obserwują proces.

Krok IV - osoba prowadząca czyta opisy sytuacji (znajdują się na końcu w załącznikach). Jeśli dana osoba z grupy utożsamia się z opisem (zgodnie z rolą, którą wypełnia)- robi krok do przodu.

Krok V - Uczestnicy dalej stoją w miejscach, w których się znaleźli po przeczytaniu wszystkich opisów i rozmawiają o tym, co poczuli. Na tym etapie osoby mogą zdradzić jakie pełnili role. Przeanalizujcie kto stoi na początku, a kto na końcu sali.

Prowadzący może zadać pytania:

- Jak się czułeś, gdy byłeś z przodu? A jak, gdy zostałeś z tyłu?
- Czy coś cię zaskoczyło?
- Jakie stereotypy mogły wpłynąć na to, że niektóre postacie zostały „z tyłu”?
- Jak to się ma do prawdziwego życia – szkoły, mediów, relacji?
- Jakie są konsekwencje stereotypów – dla jednostki i dla społeczeństwa?
- Co możemy zrobić, żeby nie utrzymywać krzywdzących przekonań?

Część teoretyczna: Walka ze stereotypem (10 minut)

W tej części osoba prowadząca warsztat wskazuje na możliwości przeciwstawiania się stereotypom w życiu codziennym oraz wyjaśnia grupie uczestniczącej dlaczego warto to robić.

Stereotyp to **uproszczony obraz grupy ludzi**, który sprawia, że nie widzimy ich jako jednostek. To jak naklejka, którą ktoś przykleja -zanim jeszcze pozna drugą osobę. Często wynika z niewiedzy, lęku przed innością albo powtarzania tego, co słyszeliśmy od innych.

Przykłady: chłopaki nie płaczą, dziewczyny są słabsze z przedmiotów ścisłych, młodzi są głupszy od dorosłych, Żydzi są skąpi, Polacy kradną, osoby z niepełnosprawnościami nie mogą cieszyć się życiem.

Dlaczego warto z nimi walczyć:

- odbierają ludziom **indywidualność**,
- tworzą **nierówności i uprzedzenia**,
- mogą prowadzić do **dyskryminacji**, wykluczenia, hejtu,
- utrudniają **prawdziwe poznanie drugiej osoby**.

W ćwiczeniu zobaczyliśmy, że niektórzy „zostali z tyłu” – nie dlatego, że są gorsi, ale dlatego, że ich postaci doświadczają świata pełnego barier i ocen. To pokazuje, że **stereotypy nie są tylko słowami**- one **realnie wpływają na to, jak ludzie żyją**.

Jak walczyć ze stereotypami na co dzień?

Zatrzymaj się, zanim ocenisz.

Zadaj sobie pytanie: Skąd to wiem? Czy to fakt, czy tylko stereotyp?

Rozmawiaj z ludźmi, którzy są inni od ciebie.

Im więcej poznajesz różnych historii, tym trudniej wierzyć w proste schematy.

Kwestionuj krzywdzące komentarze.

Jeśli ktoś mówi coś stereotypowego, możesz spokojnie zapytać:

„A skąd masz takie przekonanie?” albo „Czy na pewno to zawsze prawda?”.

Nie musisz atakować – wystarczy pokazać, że da się myśleć inaczej.

Używaj języka szacunku.

Słowa mają moc. To, jak mówimy o innych, kształtuje sposób, w jaki ich postrzegamy.

Dostrzeż własne uprzedzenia.

Każdy z nas je ma. Świadomość tego to pierwszy krok do zmiany.

Doceniaj różnorodność.

Zamiast bać się inności - **zobacz w niej wartość**.

Każdy „książka” ma coś, czego nie ma żadna inna.

Każdy z nas ma swoją historię - pełną doświadczeń, przekonań, umiejętności i historii. Jeśli nauczymy się patrzeć na ludzi z ciekawością zamiast z oceną, świat stanie się bogatszy. Różnorodność to nie zagrożenie -to **źródło pomysłów, inspiracji i zmian**.

Kiedy doceniamy różnorodność, budujemy **społeczność, w której każdy może być sobą**.

Podsumowanie (7 minut)

Osoba prowadząca warsztat dziękuje osobom uczestniczącym za uwagę. Na koniec zadaje grupie pytanie "z czym wychodzisz z tego warsztatu?". Każda z osób uczestniczących mówi jednym zdaniem, jaką refleksją chce się podzielić po warsztacie, jak się czuje, lub czego się dowiedziała.

Załącznik 1: Grafiki do ćwiczenia o stereotypach

Załącznik 2: Opisy sytuacji oraz role do ćwiczenia step into someone's shoes

Role:

- Osoba chora na depresję
- Uczeń z Ukrainy, który uczy się języka polskiego od roku.
- Dziewczyna z małej miejscowości, której rodziny nie stać na nowe ubrania.
- Osoba z niepełnosprawnością ruchową.
- Chłopak, który otwarcie mówi o swojej wierze (judaizm).
- Dziewczyna, która chce zostać mechanikiem samochodowym.
- Osoba z rodziny imigrantów z Azji.
- Uczeń, który mieszka z samotną mamą i pomaga jej w utrzymaniu domu.
- Osoba o ciemnym kolorze skóry.
- Chłopak, który jest gejem, ale nie mówi o tym publicznie.

Opisy sytuacji:

1. Twoi rodzice wspierają twoje wybory życiowe.
2. Możesz bez obaw okazywać swoje poglądy lub tożsamość.
3. Nigdy nie byłeś wyśmiewany z powodu swojego wyglądu lub pochodzenia.
4. W mediach często widzisz osoby podobne do siebie.
5. Nauczyciele traktują cię z szacunkiem i zrozumieniem.
6. Nie boisz się, że ktoś cię obrazi w internecie z powodu tego, kim jesteś.
7. Masz poczucie, że twoje zdanie jest ważne i słyszane.
8. Nie musisz się zastanawiać, czy zostaniesz zaakceptowany w nowej grupie.
9. Możesz podróżować i korzystać z różnych miejsc bez barier (np. architektonicznych lub finansowych).
10. Ludzie z twojego otoczenia zazwyczaj nie kwestionują twoich wyborów życiowych.